ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΚΟΠΕΝΤΑ

ΕΝ ΓΛΑΡΕΝΤΣΑ

ΚΑΤΑ ΜΙΜΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΝΕΤΙΚΩΝ

ΥΠΟ

ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΑΝΔΗΓΑΥΩΝ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

(1346–1364)

ΥΠΟ

Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ
41 ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ — ΝΙΚΗΣ 18

1876

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΚΟΠΕΝΤΑ

ΕΝ ΓΛΑΡΕΝΤΣΑι

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΚΟΠΕΝΤΑ

ΕΝ ΓΛΑΡΕΝΤΣΑ

ΚΑΤΑ ΜΙΜΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΝΕΤΙΚΩΝ

ΥΠΟ

ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΑΝΔΗΓΑΥΩΝ

ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

(1346—1364)

ΥΠΟ

Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΤΥΠΟΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ
41 ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ — ΝΙΚΗΣ 18

1876

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΚΟΠΕΝΤΑ

ΕΝ ΓΛΑΡΕΝΤΣΑ.

ΧΡΥΣΑ ΔΟΥΚΑΤΑ

1. ΛHDK · DΛИDVO. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, κρατῶν τῇ μὲν ἀριστερᾷ βιβλίον, τῇ δὲ δεξιᾷ σημαίαν, ἣν παραδίδει εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου · S⌑V· ΘИΘTI παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX τῶν γραμμάτων κειμένων ἐπαλλήλων.

Ὀπ. · SIT T XPΘ DΛTO T DV—GIS ISTΘ DVΘΛT· Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ, τῇ μὲν ἀνυψωμένῃ δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατῶν τὸ εὐαγγέλιον. Καὶ πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ πέντε ἀστέρες, τέσσαρες δὲ πρὸς τ' ἀριστερά. Κάτωθι πρὸς τ'ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ K. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 66 $^1/_2$ (γραμμάρια 3,441).

2. ΛⵣDK DΛNDV. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην ὡς ἐν τῷ ἄνω περιγραφέντι νομίσματι. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου S M ΛΘNΘTI παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX τῶν γραμμάτων κειμένων ἐπαλλήλων.

Ὀπ. SIT T XPΘ DΛTO TV—GIS ISTΘ DVΘΛT. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέ-

ρων ὡς ἐν τῷ ἄνω περιγραφέντι νομίσματι. Κάτωθι πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ Κ.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 66 $^5/_8$ (γρ. 3,448).

3. ĀNDK DĀ NDVIO· Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου · ꞩ · M · VΘNΘT παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX.

Ὀπ. · ꞩIT T XPΘ DĀTO TV—GIS ISTΘ DVDĀT. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέρων, κάτωθι δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ Ꙟ.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 65 $^3/_4$ (γρ. 3,402).

4. ĀNDK DĀNDVIO. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου S X VΘXΘTI παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX.

Ὀπ. ST T XPΘ DĀTO TV—ÐIS ISTΘ DVƆĀT. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέρων, κάτωθι δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ Κ.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 66 $^1/_2$ (γρ. 3,441).

5. ĀZDK DĀZDVIO. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου S И·VΘИΘTIO· παρὰ δὲ τὸ δόρατι DVX.

Ὀπ. · SIT T XPΘ DĀTO TV—GIS ISTΘ DVΘĀT. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέρων, κάτωθι δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ Κ.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 67 $^3/_8$ (γρ. 3,506).

6. ĀNDK DĀNDVIO. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου S M VΘИΘTI παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX.

Ὀπ. · SIT · T XPΘ DĀTO T DV—GIS ISTΘ DVΘA. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέρων, κάτωθι δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ Κ.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 67 $^1/_4$ (γρ. 3,480).

7. ΆΞDK DΆΞDVIO. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου S M VΘΝΘΤΙ παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX.

Ὀπ. ·SIT T XPΘ DΆTO TV—GIS ISTΘ DVCAT· Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέρων, κάτωθι δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ K.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 66 (γρ. 3,415).

8. · A · N · DK DΆИD · ΛL. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου · S M V · ΘИΘTI παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX.

Ὀπ. · SIT T XPΘ D · ΆTO TV—GIS ISTΘ · DVDΆT. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ μετὰ τῶν ἐννέα ἀστέρων, κάτωθι δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ OΨ.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 68 $^5/_8$ (γρ. 3,551).

9. ΆZDK DΆZDVIO. Ὁ ἅγιος Μάρκος ὄρθιος, παραδίδων τὴν σημαίαν εἰς τὸν πρὸ αὐτοῦ γονυπετῆ δόγην. Ὄπισθεν τοῦ ἁγίου S M VΘNΘTI παρὰ δὲ τῷ δόρατι DVX.

Ὀπ. · SIT T XPΘ DΆTO TV—SIS TΘ DVΘΆT. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν κύκλῳ ἐλλειπτικῷ. Καὶ πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ τέσσαρες ἀστέρες, πέντε δὲ πρὸς τ' ἀριστερά, κάτωθι δὲ πρὸς μὲν τ' ἀριστερὰ τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ K πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ O.

Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 66 $^3/_8$ (γρ. 3,434).

Πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἀπέκτησα ἐν Κερκύρᾳ ἐφ' ἅπαξ ἓξ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων νομισμάτων προελθόντα πιθανῶς ἐξ εὑρήματος· ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῆς σήμερον ἔτυχε ν' ἀποκτήσω κατὰ διαφόρους καιροὺς ἄλλα ἑπτὰ προελθόντα ἐκ Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ὅτε τὸ πρῶτον περιῆλθον εἰς χεῖράς μου τὰ νομίσματα ταῦτα δὲν ἦσαν ἔτι γνωστὰ τὰ κατόπιν γνωστὰ γενόμενα ὡς ἐν Χίῳ καὶ Πέ-

ραν κοπέντα χρυσᾶ δουκάτα κατὰ μίμησιν τῶν ἐνετικῶν, ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἐκ χρυσοῦ οὐκ ἀπέφθου, ἀλλὰ κεκραμένου μετὰ πολλοῦ ἀργύρου εἶχον ἐκλάβει αὐτὰ ἀντὶ κιβδηλευμάτων συγχρόνων τῶν χρυσῶν δουκάτων τοῦ Ἀνδρέου Δανδόλου. Ἀκολούθως ποιήσας νέας μελέτας ἐπ' αὐτῶν παρετήρησα ὅτι καὶ τὰ ἓξ κομμάτια καίτοι διέφερον ἀλλήλων, ὄντα διαφόρων σφραγίδων, εἶχον ὅμως πάντα ἐκτὸς τῆς κυκλοτεροῦς ἐπιγραφῆς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ ἐν μεμονωμένον K, ὅπερ δὲν ἔχουσι τὰ ἐνετικά. Τότε λοιπὸν ἐπείσθην ἀδιστάκτως ὅτι δὲν ἦσαν κιβδηλεύματα, ὡς τὰ ἐξέλαβον κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ παραποιήσεις τῶν ἐνετικῶν δουκάτων γενόμεναι ὑπό τινος τῶν πολλῶν Φράγκων δυναστῶν τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὅτι τὸ ἐν αὐτοῖς K εἶναι τὸ σημεῖον τοῦ νομισματοκοπείου ἔνθα ἐκόπησαν. Ἀλλὰ τί σημαίνει τοῦτο τὸ K; Ὑπέθεσα ὅτι ὅπως τὸ S καὶ P εἶναι τὰ ἀρκτικὰ γράμματα τῶν ἐν τοῖς νομισματοκοπείοις τῆς Χίου καὶ Πέραν κοπέντων χρυσῶν δουκάτων, οὕτω πιθανῶς καὶ τὸ K θὰ ἦτο τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τῆς πόλεως Γλαρέντσας, ἐν ᾗ ἦτο συστημένον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος τὸ νομισματοκοπεῖον τῶν ἡγεμόνων τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐν ᾗ ἐκόπτοντο πολυπληθῆ τὰ τορνέσια τῶν διαφόρων ἡγεμόνων. Εἰς τὴν παραδοχὴν ὅμως τῆς ἰδέας ταύτης ἀντεμάχοντο αὐτὰ τὰ ἐν Γλαρέντσᾳ κοπέντα νομίσματα ἅπερ φέρουσιν ἀνεξαιρέτως πάντοτε γεγραμμένον τὸ ὄνομα τῆς πόλεως διὰ τοῦ C ἤτοι CLARENCIA, οὐδέποτε δὲ διὰ τοῦ K. Ἀλλ' ὅτι τὰ νομίσματα ἐκόπησαν οὐχ ἧττον ἐν Γλαρέντσᾳ κατέστη μοι φανερὸν ὡς ἑξῆς.

Πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ἔλαβον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 8 νόμισμα ὅπερ εἶναι ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ καὶ οὐχὶ κεκραμένου μετ' ἀργύρου ὡς τὰ λοιπά, τοῦτο δὲ ἀντὶ τοῦ μεμονωμένου K φέρει KO. Τὸ δουκάτον τοῦτο μ' ἐβεβαίωσε μὲν ἀφ' ἑνὸς ὅτι τὰ γράμματα KO δὲν εἶναι ἡ ἀρκτικὴ συλλαβὴ

τοῦ ὀνόματος Γλαρέντσας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως μ' ἐνέβαλεν εἰς ἔτι μείζονα ἀπορίαν, διότι ἡ συλλαβὴ ΚΟ δὲν συνεβιβάζετο ὡς ἀρκτικὴ πρὸς τὸ ὄνομα οὐδεμιᾶς πόλεως ἐν ᾗ Φράγκος δυνάστης τῆς Ἀνατολῆς ἠδύνατο νὰ ἔχῃ συστημένον νομισματοκοπεῖον.

Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ δύο γράμματα ΚΟ εὕρηνται, καί περ ἄλλως διατεθειμένα, καὶ ἐπὶ τοῦ δουκάτου τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 9, ὅπερ πρὸ ἑνὸς ἔτους περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου. Ἀλλὰ τοῦτο κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄνω μνημονευθὲν εἶναι πολλῷ ἀργύρῳ μεμιγμένον καὶ ἐντεῦθεν κατάλευκον καὶ οἱονεὶ ἀργυροῦν.

Πῶς λοιπὸν ἀναγνωστέον τὸ ΚΟ ;—Ἡ παραβολὴ καὶ τῶν δεκατριῶν δουκάτων, ἅτινα κέκτημαι ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ μ' ἐδίδαξεν ὅτι τὸ Κ εἶναι ἑτερόσχημον R, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ γράμματος τούτου ἐν τῷ ὀνόματι ANDR, ἔνθα ἔχει πάντοτε τὸ σχῆμα τοῦ Κ. Ἂν λοιπόν, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, τὸ Κ πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ὡς R, ἕπεται ὅτι τὰ γράμματα RO εἶναι τὰ ἀρκτικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος Ῥοβέρτου τοῦ ἐξ Ἀνδηγαυῶν, ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὅτι τὰ ἐν λόγῳ δουκάτα ἐκόπησαν ἐν Γλαρέντσᾳ. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐνισχυόμεθα εἰς τὴν ἀπόδοσιν ταύτην βλέποντες ὅτι ὁ Ῥοβέρτος ἔκοψεν ἐν Γλαρέντσᾳ χρυσᾶ νομίσματα καὶ κατὰ μίμησιν τῶν φλωρινίων τῆς Φλωρεντίας. Τὸ δὲ φλωρίνιον τοῦ Ῥοβέρτου, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Bretagne, τεθησαυρισμένον δὲ νῦν ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ, εἶναι τὸ ἑξῆς.

10. · Ƨ · IOHΛ—ИEƧ · B . R. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὄρθιος κρατῶν τῇ ἀριστερᾷ σταυρόν.

Ὄπ. R · CLΛR ·—· EHTIΛ. Κρίνον ἀναπεπταμένον [1].

Χρυσός. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 68 $^1/_8$ (γρ. 3,525).

Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶναι ἐκ χρυσοῦ ἀπέφθου καὶ ὁ σταθμὸς αὐτοῦ εἶναι ὅσος τῶν φλωρινίων τῆς Φλωρεντίας, βλέπομεν

[1] Revue Nomismatique, 1866, σελ. 58—60. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο ἄχρι τοῦδε φλωρίνιον τοῦ Ῥοβέρτου ἀπέκτησα ἐν Παρισίοις δι' ἀνταλλαγῆς ἄλλων σπανιωτάτων νομισμάτων.

δ' ὅτι ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Ῥοβέρτου δηλοῦται διὰ τοῦ ἀρκτικοῦ γράμματος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν τοῖς πολλοῖς τῶν νῦν ἐκδιδομένων ἡμετέρων δουκάτων.

Ὁ Ῥοβέρτος ἡγεμόνευσεν ἐν Ἀχαΐᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1346 μέχρι τοῦ 1364, ὁ δὲ Ἀνδρέας Δάνδολος ἦτο δόγης ἀπὸ τοῦ 1343 μέχρι τοῦ 1354· ὁ Ῥοβέρτος λοιπὸν ἦτο σύγχρονος τοῦ Δανδόλου καὶ ἰδοὺ διὰ τίνα λόγον τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραποιηθέντα δουκάτα φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ ἐνετοῦ δόγη. Πλὴν παρατηροῦμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1354, ὅτε ἐτελεύτησεν ὁ Δάνδολος, μέχρι τοῦ 1364 περιεβλήθησαν τὴν τοῦ δόγη ἀρχὴν τέσσαρες ἄλλοι, τουτέστιν ὁ Μαρῖνος Φαλιέρος, ὁ Ἰωάννης Γραδενῖγος, ὁ Ἰωάννης Δελφῖνος καὶ ὁ Λαυρέντιος Κέλσης. Ἂν λοιπὸν ὁ Ῥοβέρτος ἐξηκολούθει κόπτων ἐν Γλαρέντσᾳ δουκάτα κατὰ τὸν ἐνετικὸν χαρακτῆρα μέχρι τέλους τῆς ἡγεμονείας αὐτοῦ, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῶσί ποτε καὶ ἕτερα δουκάτα αὐτοῦ φέροντα ὀνόματα τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Δανδόλου δουκῶν.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν ὑποδεικνύοντες καὶ διὰ τίνα λόγον τὸ φλωρίνιον τοῦ Ῥοβέρτου τυγχάνει μοναδικὸν ἐνῷ τὰ δουκάτα ὑπάρχουσι πολλά. Τὰ φλωρίνια τῆς Φλωρεντίας κεκομμένα ἐκ χρυσοῦ ἀπέφθου καὶ ἰσότιμα ὄντα πρὸς τὰ ἐνετικὰ δουκάτα εἶχον κατὰ τὸν μεσαιῶνα παγκόσμιον κυκλοφορίαν, ἀλλ' ὅμως μείζονα ὑπόληψιν ἔχαιρον ἐν τῇ Δύσει, ἐνῷ ἐν τῇ Ἀνατολῇ προετιμῶντο τὰ ἐνετικὰ δουκάτα. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι πᾶσαι αἱ ἀπομιμήσεις τῶν φλωρινίων τῆς Φλωρεντίας ἐγένοντο ἐν τῇ Δύσει, ἐνῷ ἐν Ἀνατολῇ μοναδικὸν παράδειγμα ἀπομιμήσεως ἔχομεν τὴν ὑπὸ τοῦ Ῥοβέρτου γενομένην ἐν Γλαρέντσᾳ. Ὡς φαίνεται λοιπὸν ὁ Ῥοβέρτος ἐσκέφθη κατ' ἀρχὰς νὰ κόψῃ τὰ ἑαυτοῦ χρυσᾶ νομίσματα κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῶν φλωρινίων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἴσως δὲν ἔτυχον καλῆς ὑποδοχῆς παρῄτησε τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν, κόψας ἀκολούθως τὰ κατὰ μίμησιν τῶν ἐνετικῶν δουκάτα, ἅπερ τυχόντα εὐκόλου κυκλοφορίας

ἐκόπτοντο κατὰ συνέχειαν καὶ ἐν ἀφθονίᾳ, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν πολλῶν σφραγίδων δι' ὧν ἐκόπησαν.

Κατὰ τὰς γενομένας παρ' ἐμοῦ δοκιμὰς ἡ ποιότης τοῦ χρυσοῦ ἐν τοῖς διαφόροις δουκάτοις τοῦ 'Ροβέρτου διαφέρει μεγάλως, ἐπειδὴ τὸ μὲν ὑπ' ἀριθμὸν 8 εἶναι ἐξ ἀπέφθου χρυσοῦ ὡς τὰ ἐνετικὰ δουκάτα, τὰ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 5 καὶ 6 περιέχουσι καθ' ἕκαστον γραμμάριον 0,850 ἀπέφθου χρυσοῦ καὶ 0,150 κράματος, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 3 χρυσοῦ 0,740 καὶ 0,260 κράματος, τὰ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 1, 2, 4 καὶ 7 χρυσοῦ 0,590 καὶ κράματος 0,410 καὶ τέλος πάντων τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 9 μόνον 0,350 χρυσοῦ καὶ 0,650 κράματος. Τὸ δὲ μέγα ποσὸν τοῦ κράματος εἶναι ἄργυρος, διὰ τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον δουκάτον εἶναι λευκὸν καὶ οἱονεὶ ἀργυροῦν. Αἱ δοκιμασίαι γενόμεναι διὰ παρατριβῆς ἐπὶ τῆς λυδίας λίθου δὲν δύνανται νὰ ἦναι πάντως ἀκριβέσταται, πέποιθα ὅμως ὅτι μόνον κατά τινα χιλιοστὰ ἀπέχουσι τοῦ ἀληθοῦς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν δουκάτων τοῦ 'Ροβέρτου, ἅτινα πλουτίζουσι τὴν νομισματολογίαν τῶν Φράγκων ἡγεμόνων τῆς κυρίως 'Ελλάδος διὰ σειρᾶς ὅλης σπουδαίων χρυσῶν νομισμάτων. Ἡ δὲ ἐπ' αὐτῶν μελέτη ἄγει ἡμᾶς καὶ εἰς ἑτέραν ἀνακάλυψιν, τὴν ἑξῆς· ὅτι δηλαδὴ ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῆς Γλαρέντσας ἐκόπτοντο κατὰ μίμησιν τῶν ἐνετικῶν οὐ μόνον χρυσᾶ δουκάτα, ἀλλὰ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα. Καὶ πρῶτον περὶ γρόσσων.

ΓΡΟΣΣΑ.

Τὰ ἐν Γλαρέντσᾳ κοπέντα ἀργυρᾶ γρόσσα κατὰ μίμησιν τῶν ἐνετικῶν τῶν κοινῶς λεγομένων ματαπανίων (matapani) φέρουσι τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ ἐνετικὰ καὶ τῶν αὐτῶν δογῶν τὰ ὀνόματα. Ἀλλὰ τὰ ἐν Γλαρέντσᾳ κοπέντα διακρίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως διά τε τὸν προστυχότερον ῥυθμὸν τῆς τέχνης καὶ διὰ τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἐπιγραφῶν. Τοιαῦτα γρόσσα

εἶδον κατὰ καιροὺς διάφορα, ἀλλὰ δὲν τὰ συνέλεγον μὴ ἀποδίδων εἰς αὐτὰ τέως τὴν δέουσαν σπουδαιότητα· ἀτυχῶς λοιπὸν εὑρίσκομαι κάτοχος μόνον ἑνὸς κομματίου, οὕτινος δίδωμι ἐνταῦθα τὴν περιγραφήν.

11. Ὁ ἅγιος Μάρκος καὶ ὁ δόγης ὄρθιοι καὶ ἀντωποὶ κρατοῦντες διὰ τῆς δεξιᾶς σημαίαν. Τῇ δὲ ἀριστερᾷ ὁ μὲν ἅγιος κρατεῖ τὸ εὐαγγέλιον, ὁ δὲ δόγης εἰλητάριον. Παρὰ τὸν ἅγιον · S M VΘNΘTI. περὶ δὲ τὸν δόγην R ΆNDVIO· καὶ παρὰ τῷ δόρατι τῆς σημαίας DVX τῶν γραμμάτων κειμένων ἐπαλλήλων.

Ὀπ. $\overline{IC}$—$\overline{XC}$. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καθήμενος ἐπὶ θρόνου καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατῶν τὸ εὐαγγέλιον.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 39 $^1/_2$ (γρ. 2,044).

Ἐν τῷ περιγραφέντι γρόσσῳ βλέπομεν ὅτι λείπει τὸ κύριον ὄνομα τοῦ Δανδόλου καὶ ὅτι ἀντ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἓν R, τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ῥοβέρτου, ἔχον τὸ σύνηθες σχῆμα, οὐχὶ δὲ ὡς K, οἷον εὕρηται ἐν τοῖς δουκάτοις τοῦ Ῥοβέρτου.

ΣΟΛΔΙΝΙΑ.

(1361—1364).

Τὰ σολδίνια ἐκόπησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἑνετίᾳ ἐπὶ Ἀνδρέου Δανδόλου, τέσσαρα δ' ἀπετέλουν ἓν γρόσσον. Τὰ νομίσματα ταῦτα κτησάμενα ταχέως πολλὴν ὑπόληψιν ἐν Ἑλλάδι εἶχον μεγίστην κυκλοφορίαν, ὡς ἐναργῶς ἀποδείκνυται ἐκ τῶν συνεχῶς γινομένων παρ' ἡμῖν εὑρημάτων τοιούτων νομισμάτων. Ὁ Ῥοβέρτος λοιπὸν ὅπως παρεποίησε τὰ χρυσᾶ δουκάτα καὶ τὰ ἀργυρᾶ γρόσσα τῆς Ἑνετίας, οὕτω πιστεύομεν ὅτι παρεποίησε καὶ τὰ σολδίνια. Κατὰ τὸ ἔτος 1867 ἐγένετο ἐν Πελοποννήσῳ μέγα εὕρημα συγκείμενον ἐκ πολλῶν χιλιάδων σολδινίων, ἀνηκόντων εἰς ὅλους τοὺς δόγας ἀπὸ τοῦ Ἀνδρέου

Δανδόλου μέχρι τοῦ Ἀνδρέου Κονταρίνη, ἐξ αὐτῶν δὲ ἀπέκτησα καμπόσα κομμάτια ἐκ πασῶν τῶν διαφορῶν τῶν εὑρεθεισῶν εἰς τὰ σολδίνια ἑκάστου δόγη. Μεταξὺ τῶν τοῦ Λαυρεντίου Κέλση ἦσαν καὶ ὀλίγα τινά, ὧν ἡ τέχνη εἶναι προστυχοτάτη καὶ σχεδὸν βάρβαρος, τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀκανόνιστον, αἱ ἐπιγραφαὶ ἐσφαλμέναι, ἐλλείπουσι δὲ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τὰ ἔμπροσθεν τοῦ λέοντος ἀρκτικὰ γράμματα τῶν νομισματοκόπων, ἅπερ εὑρίσκονται ἐν πᾶσι τοῖς γνησίοις σολδινίοις τοῦ ῥηθέντος δόγη. Τὰ σολδίνια λοιπὸν ταῦτα πέπεισμαι ὅτι ἐκόπησαν ἐν Γλαρέντσᾳ ὑπὸ τοῦ Ῥοβέρτου κατὰ μίμησιν τῶν ἐνετικῶν. Παρεποίησε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Ῥοβέρτος τὰ ἐνετικὰ σολδίνια τὸ πρῶτον ἐπὶ Λαυρεντίου Κέλση (1361—1364), οὐχὶ δὲ πρότερον· εἰκάζομεν δὲ τοῦτο ἐντεῦθεν ὅτι τὰ ἐν τῷ μεγάλῳ εὑρήματι τῶν ἐνετικῶν σολδινίων συνευρεθέντα σολδίνια τοῦ Ῥοβέρτου, περὶ τὰ τριάκοντα ὄντα, ἔφερον πάντα τὸ ὄνομα τοῦ Λαυρεντίου Κέλση, ἐνῷ ἂν εἶχον κοπῇ καὶ πρὸ τούτου εἰκὸς ἦτο νὰ εὑρεθῇ ἐν τούτοις, τοσούτοις οὖσι, καὶ σολδίνιόν τι φέρον τὸ ὄνομα προγενεστέρου τινὸς δόγη.

Προστίθημι ἐνταῦθα τὴν περιγραφὴν πασῶν τῶν διαφορῶν τῶν ἄνω μνημονευομένων νομισμάτων.

12. ✠ LAVR ƆƐ — LSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετὴς πρὸς ἀριστερὰ κρατῶν διὰ τῶν δύο χειρῶν σημαίαν.

Ὀπ. ✠ S MARCVS VƐNƐTI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου ἀνορθούμενος πρὸς τ' ἀριστερά, κρατῶν δὲ διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν σημαίαν.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 7 7/8 (γρ. 0,407).

13. ✠ · LAVR ƆƐ — VSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετὴς ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ νομίσματι.

Ὀπ. ✠ · S · MAR[illegible]VS VƐ[illegible]ƐTI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ νομίσματι.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 7 (γρ. 0,310).

14. ✠ LAVR ΑΕ — LSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετὴς ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν.

Ὀπ. ✠ S • MARCVS ENETI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις νομίσμασιν.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 (γρ. 0,465).

15. ✠ LAVR AC — LSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ • MARCVS CNETI • Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 $^1/_4$ (γρ. 0,478).

16. ✠ LAVR EC—LSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ • S • MRCVS • VENETI • Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 $^1/_2$ (γρ. 0,491).

17. ✠ LAVR CE — LSI • DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ • S • MARVCS ENETI • Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 8 $^3/_8$ (γρ. 0,433).

18. ✠ • LAVR C — ELSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ • S • MARCVS ENETI • Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 8 $^3/_4$ (γρ. 0,452).

19. ✠ • LAVR C — ELSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ • S • MARCVS ENETI • Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 $^1/_4$ (γρ. 0,478).

20. ✠ LAVR C — ELSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ S MARCS VENETI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 8 $^3/_8$ (γρ. 0,433).

21. ✠ LAVR C — CSI DVXX. Ὁ δόγης γονυπετής.

Ὀπ. ✠ • S • MARCVS • ENETI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 $^3/_4$ (γρ. 0,504).

22. ✠ LAVR Œ• — ŒLSI DV. Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ S MARCVS ŒNŒTI• Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 7 $^3/_4$ (γρ. 0,401).

23. ✠ LAVR Œ — ŒLSI DV. Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ S • MARŒVS ŒNŒTI • Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετ. 10 $^3/_4$ (γρ. 0,556).

24. ✠ LAVR ŒŒ — LSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ •S MARCVS VŒNŒTI• Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἔμπροσθεν τοῦ λέοντος Ω.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 8 (γρ. 0,414).

25. ✠ LAVR Œ — ŒLSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ •S•MARŒVS VŒNŒTI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἔμπροσθεν τοῦ λέοντος Ω.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 $^1/_2$ (γρ. 0,491).

26. ✠ •LAVR Œ — ŒLSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ • S • MARCVS VŒNŒTI• Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἔμπροσθεν τοῦ λέοντος Ω.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 (γρ. 0,465).

27. ✠ •LAVR Œ — • • I DVX • Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ •S•MARCVS•VŒΩŒTI. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἔμπροσθεν τοῦ λέοντος Ω.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 10 (γρ. 0,517).

28. ✠ LAVR Œ — ŒLSI DVX. Ὁ δόγης γονυπετής.
Ὀπ. ✠ •S•MARŒVS VŒΩŒT. Ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἔμπροσθεν τοῦ λέοντος Ω.
Ἄργυρος. Ζυγίζει κόκκους ἐνετικοὺς 9 $^1/_2$ (γρ. 0,491).

ΤΟΡΝΕΣΙΑ.

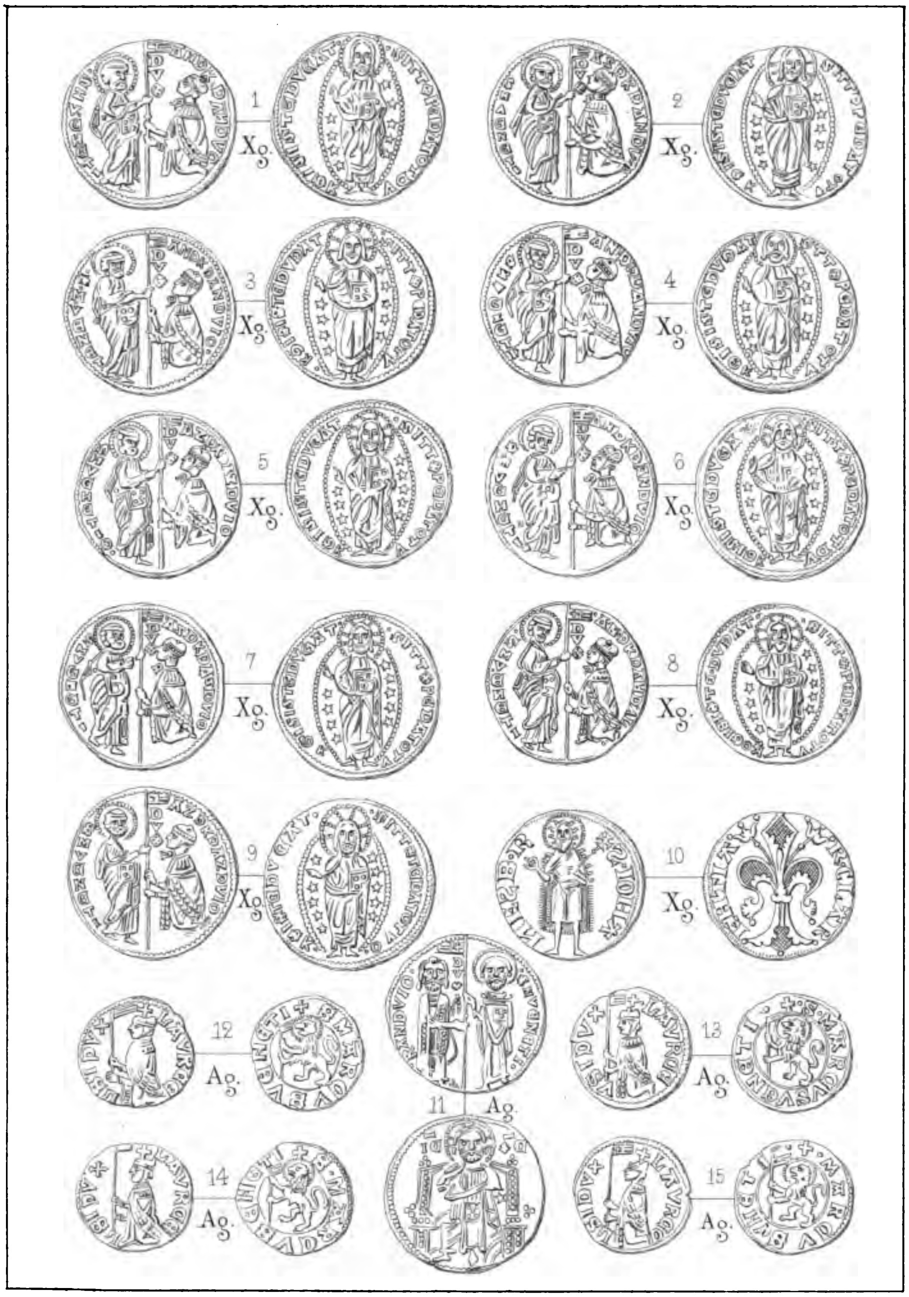
Τὰ τορνέσια τοῦ Ῥοβέρτου εἶναι σπάνια, ἀλλὰ καὶ ὀλίγαι διαφοραὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι γνωσταί, ἐνῷ τὰ τορνέσια τοῦ Ἰωάννου Κόμητος τῆς Γραυΐνης καὶ τῆς Ματθίλδης τῆς ἡγεμονευσάσης μόνον εἴκοσι μῆνας καὶ κοινότερα τῶν τοῦ Ῥοβέρτου εἶναι καὶ πολλαὶ ποικιλίαι αὐτῶν γνωρίζονται. Ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ κέκτημαι ἕνδεκα μὲν διαφορὰς τῶν τορνεσίων τῆς Ματθίλδης, δέκα καὶ ἑπτὰ τοῦ Ἰωάννου Κόμητος τῆς Γραυΐνης καὶ πέντε μόνον τοῦ Ῥοβέρτου. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Ῥοβέρτου ἐκόπτοντο ἐν Γλαρέντσᾳ εἰς μικρότερον ἀριθμὸν τὰ τορνέσια ἢ πρότερον, διότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀπελάμβανε πλειότερον κέρδος κόπτων τὰ κατὰ μίμησιν τῶν ἑνετικῶν νομισμάτων γρόσσα καὶ σολδίνια, ἅτινα ἀνωτέρω περιεγράψαμεν.

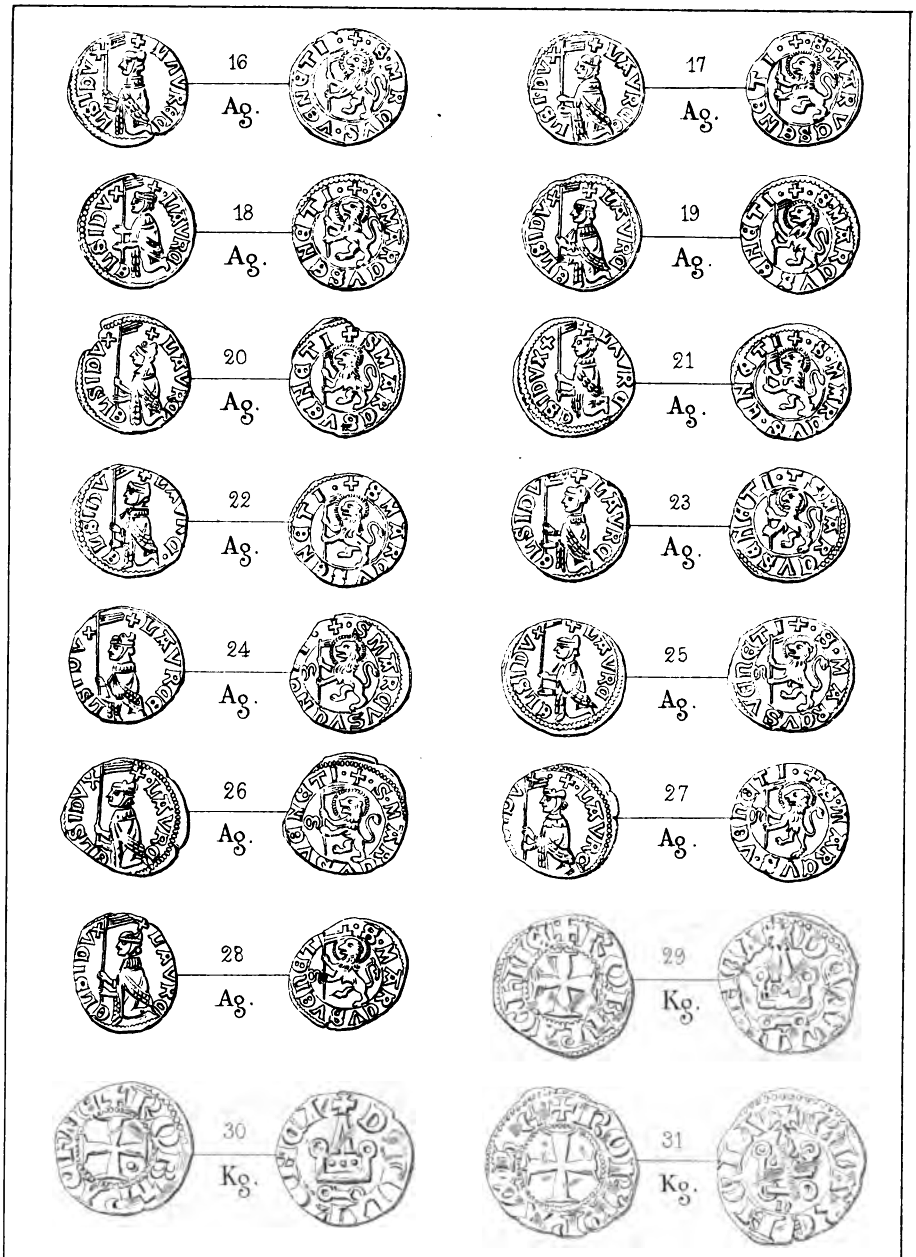
Εἰς ἐπίμετρον τῶν ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ λεχθέντων περὶ τῶν διαφόρων νομισμάτων τῶν κοπέντων ὑπὸ τοῦ Ῥοβέρτου περιγράφω ἐν τέλει καὶ τρεῖς ἀνεκδότους τῶν τορνεσίων αὐτοῦ διαφοράς, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ.

29. ROBT P ΛCHIIC. Σταυρός.
   Ὄπ. DC CLΛRCNCΛ. Πύργωμα.
   Κρᾶμα.

30. ✠ ROBT P ΛCHΛIC. Σταυρός· ἐν τῇ τετάρτῃ τούτων γωνίᾳ σφαιρίδιον.
   Ὄπ. DC CLΛRCNCΛ. Πύργωμα.
   Κρᾶμα.

31. ✠ ROBT P ΛCHC. Σταυρός.
   Ὄπ. CLΛRCNCIΛ. Πύργωμα· κάτωθι δὲ τοῦ πυργώματος R.
   Κρᾶμα.

1 Xg.
2 Xg.
3 Xg.
4 Xg.
5 Xg.
6 Xg.
7 Xg.
8 Xg.
9 Xg.
10 Xg.
11 Ag.
12 Ag.
13 Ag.
14 Ag.
15 Ag.

16 Ag.
17 Ag.
18 Ag.
19 Ag.
20 Ag.
21 Ag.
22 Ag.
23 Ag.
24 Ag.
25 Ag.
26 Ag.
27 Ag.
28 Ag.
29 Kg.
30 Kg.
31 Kg.